

DISKRIMINERINGSNEMNDA

Offentlig versjon

Sak 2025/123

A mfl.

mot

Drammen kommune

Uttalelse av 5. desember 2025 fra Diskrimineringsnemnda.

Nemndas sammensetning:

Elisabeth Deinboll (nemndleder)

Bjørnar Borvik

Reidun Wallevik

Anniken Mellegaard Douglass

Torstein Frantzen

Postadresse	Telefon	E-post	Hjemmeside
Diskrimineringsnemnda Dreggsallmenningen 10-12 5003 Bergen	(+47) 909 33 125	post@diskrimineringsnemnda.no	www.diskrimineringsnemnda.no

Saken gjelder spørsmål om en kommune har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion og/eller livssyn, ved kommunens markering av «Mangfoldsuka» i 2024 i barnehager og skoler, herunder særlig bruken av regnbue-/prideflagget i den anledning.

Bakgrunn for saken

I april 2022 besluttet Drammen kommune å kjøpe inn regnbue-/prideflagget for distribusjon til skoler og barnehager. Samtidig vedtok kommunen et flaggreglement som la til rette for bruk av flagget.

Direktør for oppvekst, Thomas Larsen Sola, og ledelsen i kommunens barnehager og skoler ble i 2023 enige om felles heising av regnbue-/prideflagget 31. mai. Etter evaluering i 2023 besluttet kommunen å fortsette med markeringen, men under navnet Mangfoldsuka. Bruken av regnbue-/prideflagget ble videreført og kommunen innførte minimum én felles flaggdag på alle skoler og barnehager.

I 2024 gjennomførte Drammen kommune Mangfoldsuka med heising av regnbue-/prideflagget 28. mai. På enkelte skoler ble flagget heist før elevene kom, og på andre skoler mens elevene var til stede. I barnehagene var det ulik praksis, men ingen fellessamling med flaggheising. Fra 2025 skal alle skolene heise flagget før elevene kommer om morgenen, og det skal settes ut balkongflagg i barnehagene slik det gjøres ved bursdager. Klagen her gjelder ordningen for 2024.

A er far til barn i en kommunal barnehage i Drammen. Foruten seg selv og sine barn, har A fullmakt til å representere ni andre foreldre som har barn i grunnskolen i Drammen. A mfl. klaget inn Drammen kommune for Diskrimineringsnemnda 31. januar 2025. Saken var berammet for behandling i nemndmøte 12. mai 2025, men ble besluttet overført til behandling i forsterket nemnd, jf. forskrift om organisasjon, oppgaver og saksbehandling for Diskrimineringsnemnda (FOR-2017-12-20-2260) § 6 siste ledd.

Saken ble behandlet i forsterket nemnd 29. august 2025 i Diskrimineringsnemndas lokaler i Bergen og via videolink. Nemnda var satt med nemndlederne Elisabeth Deinboll, Bjørnar Borvik, Reidun Wallevik, Anniken Mellegaard Douglass og Torstein Frantzen. Sekretariatet var representert ved Kristine Fleten Sandven (møteansvarlig), Ashan Nishantha, Thea Austgulen, Helene Eggan og Birthe Lill Christiansen.

A møtte fysisk til muntlig forhandling i Diskrimineringsnemndas lokaler. I tillegg deltok en av klagerne, B, via videolink. Det samme gjorde Drammen kommune, ved direktør for oppvekst Thomas Larsen Sola, kommunalsjef skole Lillian Sandbakken Eilertsen, Mari Lindhaug Pharo fra læringsstøttende team, styrer ved X barnehage C, rektor ved Y skole D, og advokat Sølve Holen Robstad fra

Kommuneadvokaten i Drammen kommune. Som observatør deltok advokat Anne Dalheim Jacobsen fra Kommuneadvokaten i Drammen kommune, også hun via videolink.

Partenes syn på saken

Hovedtrekkene i A mfl. (heretter klagerne) sitt syn på saken

Drammen kommune diskriminerte klagerne på grunn av religion og/eller livssyn.

Markering av pride og flaggseremoni uten mulighet for fritak har medført omfattende forskjellsbehandling og diskriminering, på bakgrunn av overbevisning og identitet begrunnet i livssyn og/eller religion. Selv om politisk syn ikke er et vernet diskrimineringsgrunnlag i likestillings- og diskrimineringsloven, er det ikke noen klar grense mellom diskriminering på grunn av dette og livssyn/religion.

Mange foreldre motsatte seg at deres barn under markeringen i 2024 ble tvunget til å delta i det de oppfattet som en meningsytring og støtte til verdier pride-flagget representerer. Bakgrunnen for motstanden er ulik blant foreldrene som stiller seg bak klagen; noen av dem er religiøse, andre er det ikke. Uansett ble foreldre som ikke var komfortable med at deres barn skulle være med på et slikt arrangement, tvunget til å ta barna ut av barnehage og skole. Hvor lenge dette var nødvendig varierte fra skole til skole; i noen tilfeller flagget skolen med regnbueflagget én dag, i andre tilfeller en hel uke. Noen foreldre opplevde også at skolen flagget i flere dager, på tross av beskjed i forkant om at flagget bare skulle henge oppe i én dag. Ettersom det nå ser ut til at Mangfoldsuka og flagging med prideflagget blir en årlig foreteelse, kan det bli mye fravær med tilhørende økonomiske og praktiske vansker for foreldrene.

Regnbueflagget er i konflikt med klagerne overbevisning

Ifølge Store norske leksikon handler pride og prideflagget om å synliggjøre skeiv kjærlighet, seksualmangfold og kjønns mangfold. Klagerne vil påpeke at «skeiv» omfatter langt flere grupper enn homofile og bifile. For eksempel inkluderes polyamorøse, transseksuelle, utøvere av BDSM og chemsex, med flere.

Av hjemmesidene til Oslo Pride og eier av Pride i Drammen, Foreningen FRI, fremgår at bevegelsen kjemper for normendringer og har som mål blant annet å liberalisere ruspolitikken, og tillate surrogati og salg av sex. Det er videre vedtatt en politisk plattform om å arbeide for at trossamfunnene skal fratas vigselsrett, og at prostitusjon skal kalles sexarbeid og legaliseres. Dessuten hevdes en forståelse av kjønn som kan rekruttere til kjønnsinkongruens, og dermed til medisinske inngrep som det advares mot. Pride er et verktøy for å fremme disse verdiene og prideflagget benyttes som symbol. Dette er verdier som klagerne ikke kan stille seg bak. Kommunen kan ikke forvente at flagget skal løsryves fra eierorganisasjonene bak pride og deres politiske plattform, og har heller ikke mandat til å endre eller omdefinere betydningen av flagget til eget bruk.

Kommunen relativiserer flaggets betydning i en slik grad at det mister sin grunnleggende mening. Det holder ikke å si at «For meg betyr flagget bare ...». I så fall vil meningsinnholdet sprike i en grad som ikke gir flaggets betydning en rettferdig beskrivelse. Kommunen er vel kjent med at svært mange familier forbinder regnbueflagget med noe helt annet enn kommuneadministrasjonen gjør.

Kommunen sier at den ikke «tilslutter seg» eventuelle politiske enkeltsaker som pridebevegelsen eller Foreningen FRI måtte fronte. Det gjøres imidlertid heller ikke på noen måte klart at kommunen ikke stiller seg bak pride eller prideflaggets tradisjonelle verdier, slik disse er formidlet av for eksempel Foreningen FRI. Den påtvungne deltakelsen oppfattes derfor av mange som en uforbeholden støtte til denne bevegelsen.

Forskere er samstemte i at pride og prideflagget er politisk. Det er en kjensgjerning at mens noen politiske partier kjemper for pride i skoler og barnehager, kjemper andre partier imot. Å fremstille prideflagget som noe allment, apolitisk og uomstridt, er uærlig.

For endel foreldre er synet på kjønn dypt religiøst, og for mange familier med muslimsk, kristen, jødisk eller hinduistisk identitet er budskapet i pride i sterk konflikt med deres overbevisning. Hellige tekster fremmer Gud som skaper og designer, og slår fast at kjønn er gitt og absolutt – ikke noe leger tildeler ved fødselen. Det medfører derfor store samvittighetskvaler og forvirring når barn lærer at det finnes mange kjønn og at kjønnskifte er normalt. Noen av barna valgte derfor ikke å delta aktivt i undervisningen når verdiene i flagget var tema, eller de deltok på tross av samvittighetskvaler fordi de var redde for sanksjoner fra lærerne om de ikke gjorde som de andre elevene.

Også noen foreldre som ikke har et religiøst syn mener bruken av prideflagget i skolesammenheng er problematisk. Vi lever i et samfunn med religionsfrihet, ytringsfrihet og frihet til egne valg. Dersom Mangfoldsuka med prideflagget som symbol og innhold skal være en del av skolen, så må en godta også alle andre markeringer, herunder bruk av svastika. En slik utvikling er det vanskelig å være med på. Offentlige institusjoner bør derfor utelukkende benytte det norske flagget, som for øvrig også inkluderer skeive.

Kommuneledelsen begrunner pride og bruk av prideflagget med at alle elever skal oppleve et trygt og inkluderende fellesskap, der mangfold er en ressurs. Erfaringene fra 2023 og 2024 viser at den obligatoriske markeringen med prideflagg for mange ble alt annet enn trygg og inkluderende. Kommunen må ta inn over seg at også barn som av samvittighetsgrunner føler seg tvunget til å være hjemme under kommunens markering, er en del av Drammens mangfold.

Pride og prideflagget blir definerende for hvordan mangfold forstås, i stedet for å inngå på lik linje med alle andre identiteter, forhold og kategorier som også representeres i et mangfoldsbegrep. Det er problematisk når visse temaer i undervisningen blir presentert som fakta – ferdig vurdert, normert og definert. Pålagt flagging med prideflagg og felles markering følger heller ikke av «Kvalitetsplan for helhetlig læringsløp 2024-2030» om mangfold. Det er forskjell på å ha pride og prideflagget oppe som tema – i tråd med læreplanverkets verdier som åpner for kritisk refleksjon, kunnskap om temaet og respekt for personlige normer, verdier og grensesetting – og å anvende pride og prideflagget som normerende og definerende for allmenne verdier og rammer. Drammen kommune kan kreve toleranse for og respekt mellom grupper i samfunnet med ulike syn, men ikke at religiøse grupper skal støtte budskap som står i motstrid til egen samvittighet.

Foreldrene som står bak klagen vil understreke at de selvsagt støtter likestillings- og diskrimineringsloven og menneskerettighetsloven med konvensjoner tatt inn i norsk lov. Det samme gjelder intensjonene bak en mangfoldsuke. Mangfold er en gjennomgående verdi i opplæringsloven med forskrift, læreplan og barnehageloven med forskrift om rammeplan.

Pride representerer imidlertid et brudd med kjernefamilien og heterofili som norm, og står for at et mangfold av seksualiteter er like verdifulle idealer for samfunnet. På samme måte som pridebevegelsen kan være uenig med de monoteistiske religionene om familien som kjerneverdi, må religiøse ha anledning til å være uenig med pride. Dette er det ikke åpnet for i Drammen kommune.

Pålagt markering, herunder flagging

At pride bare skulle være et uttrykk for allmenne mangfoldsverdier, står i kontrast til det som ble kommunisert i kommunestyremøtet i april 2022. Forslaget om å kjøpe inn flagget var da begrunnet i pride og hensynet til «skeive» identiteter. Klagerne påpeker ellers at kommunen ikke har gjort vedtak som pålegger skolene å flagge med prideflagget; tvert imot følger det av flaggreglementet at enhetene avgjør dette selv. Dessuten gir ikke det å ha prideflagget tilgjengelig automatisk plikt til å flagge.

I sitt tilsvarende svar til klagen underkommuniserer Drammen kommune at skolene og barnehagene i 2024 ble pålagt å avholde en felles samling i forbindelse med heising av prideflagget. Heising av flagget er en sterk symbolsk handling og i seg selv kontroversiell, men klagen er også begrunnet i plikten til å delta i den felles markeringen.

I forbindelse med flaggheisingen var det i 2024 markeringer med sang og appeller, og på noen skoler hang plakater i flaggets farger som understreket viktigheten av at alle får elske den de vil, etc. I barnehagen ble det delt ut

artikler relatert til pride som var printet ut for fargelegging. Skolen var ellers over middels aktive på sosiale medier i perioden. Det ble under Mangfoldsuka viet vel mye plass til prideflagget og til bilder av barn som på en eller annen måte viser frem artikler relatert til pride. Dette på bekostning av ekte mangfold.

Det er opplæringslova med forskrift og læreplanverket som definerer opplæringen, ikke utdanningsdirektøren. Obligatorisk markering av pride er ikke en nødvendig aktivitet i skolens opplæring for å formidle grunnleggende verdier som menneskeverd, likestilling og likeverd. Det er lite trolig at det er bred oppslutning om verdiene bak pride. Uansett er det uakseptabelt at minoriteter skal påtvinges flertallets verdier.

Fritak

Det finnes ikke noen mulighet for fritak eller et alternativt opplegg for familier som ikke ønsker å delta i pride, eller i en flaggseremoni med prideflagget. Dette i kontrast til andre arrangement i skolens regi som det er mulig å slippe å delta på, som for eksempel skolegudstjenester, eller til og med markering av 17. mai og FN-dagen. Når kommunalsjefen erkjenner at kommunen gir reservasjonsrett i en del situasjoner, og bruker gudstjenester som eksempel, burde sammenligningen heller være Grunnlovsdagen. Dette ville vært et bedre eksempel, da det lages et kunstig skille mellom gudstjenester – som er et klart religiøst ritual – og Mangfoldsuka, som ikke er det.

En del foreldre søkte om fritak for sine barn, men de fleste fikk beskjed fra rektor eller fra kommuneledelsen om at et avvikende syn på verdiene i prideflagget ikke var gyldig fraværsgrunn. Noen valgte på tross av dette likevel å holde sine barn hjemme under markeringen.

Hovedtrekkene i Drammen kommunes syn på saken

Kommunen diskriminerte ikke klagerne på grunn av religion eller livssyn.

Kommunens markering – utvikling fra Pride til Mangfoldsuke

Kommunal handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø var ferdig i 2022. Opplæringslova § 12-2, der det fremgår at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring, var bakgrunnen for at kommunen satte ekstra fokus på temaet og knyttet det til pride. Drammen kommune vedtok samtidig flaggreglementet som la til rette for flagging med regnbueflagget. I kommuneplanens samfunnsdel understrekes at ««mangfold og inkludering» er ett av seks prioriterte politikkområder. Å flagge med regnbueflagget fra kommunale flaggstenger er en tydelig måte å visualisere dette politikkområdet».

Etter medvirkningsrunder med elevrepresentanter og FAU-ledere våren 2023, ble det satt ned en arbeidsgruppe som samlet innspillene og kom med ideer til skolene med tanke på markering av pride. Dette året flagget skolene når de selv

ønsket det og markerte ellers på ulike måter, men med utgangspunkt i det foreldre og elever hadde gitt innspill om. Det var elever som foreslo at lærerne skulle komme på skolen i drag, ikke kommuneledelsen, og skolen ville ikke sensurere denne idéen.

I etterkant av markeringen i 2023 var det enighet i rektorgruppen om at dette var en viktig markering som en ønsket å fortsette med. På bakgrunn av at flere skoler hadde opplevd at flagg ble revet ned og at noen elever ikke forsto hvorfor en flagget, eller fant det problematisk at det var en markering av pride, besluttet kommunen å bytte navn og kalle markeringen Mangfoldsuka. Kommunen ønsket dessuten å signalisere at mangfold er mye større og mer enn pride, for eksempel ville skolene få frem at vi er ulike på veldig mange måter. I forhold til tro og kjærlighet ja, men også knyttet til funksjonsevne og hudfarge mv.

Lederne i oppvekst ønsket også felles retningslinjer og mer likhet på tvers av barnehager og skoler, herunder en felles flaggdag for alle og valgfri flagging utover dette. På denne måten ble ikke den enkelte lederen personlig ansvarliggjort for valget om å flagge eller la det være, noe samtlige rektorer støttet.

Når alle skoler markerer dagen samtidig, styrkes dessuten budskapet om at alle elever, uansett bakgrunn, identitet eller tilhørighet, er velkomne. Det synliggjør at skolen er en arena for alle, med likeverd som et grunnleggende prinsipp, og det gir et tydelig signal om at skolene arbeider mot diskriminering og for inkludering. Ved å heise regnbueflagget viser skolen at en står samlet mot mobbing, trakassering og diskriminering.

Markeringen

Målet er at Mangfoldsuka skal være en inkluderende markering for alle, forankret i opplæringslova, læreplanverket, rammeplan for barnehage, nasjonale føringer og lokale planer for skole og barnehage.

Den 28. mai 2024 hadde barnehagen som er nevnt i klagen felles aktiviteter i form av hinderløype, «Haien kommer», «Rødt lys» mv. I samlinger snakket en om og leste bøker om vennskap, øvde på BlimE-dansen, og sangene Barn av regnbuen, Løveloven og Lille Petter Edderkopp. En forventet ingen deltakelse fra foreldre under Mangfoldsuka. Dans og sang ble deretter fremført på sommerfesten der også foreldrene var til stede, men regnbueflagget hang ikke fremme under denne avslutningen.

Det er viktig å understreke at markeringen som alle skolene skulle ha knyttet til flaggingen, ikke skulle være en «seremoni» eller «feiring». Markeringen skulle ha søkelys på fellesskap og inkludering, men utover dette var det opp til hver enkelt skole å bestemme innholdet. Deltakelse i Mangfoldsuka handler heller ikke om å gi uttrykk for personlige meninger, eller om å forkynne en særskilt «politisk

ideologi». Poenget er å konkretisere Drammensskolens verdigrunnlag gjennom en positiv markering av mangfold og inkludering. Mangfoldsuka i skolen bygger på grunnleggende verdier som følger av opplæringslova – menneskeverd, solidaritet, nestekjærlighet og likeverd.

Drammen har høye mobbetall, og forskning er tydelig på at barn som skiller seg fra majoriteten er spesielt utsatt. Flagging med regnbueflagg og det å lære mer om mangfold som en ressurs, vil gi lærerne en anledning til å ha både vanskelige og gode samtaler med elevene. Det er viktig at alle føler seg inkludert, og det å diskutere utenforskap, tema knyttet til regnbueflagget, ulike livssituasjoner, variasjoner i familier, ulik tro eller kultur, og hvordan det er å leve med funksjonsnedsettelse, er bra for å skape mer forståelse og toleranse.

Rammeplan og læreplan

Arbeidet med likestilling, respekt og mangfold – herunder knyttet til kjønn og seksualitet – er tydelig forankret i norsk lov og i læreplanverket av i dag. Drammen kommune vil imidlertid understreke at en ikke tilslutter seg eventuelle politiske enkeltsaker som pridebevegelsen eller Foreningen FRI måtte fronte. Mangfoldsuka er ikke en politisk demonstrasjon, men en verdimarkering. Heller ikke Likestillingsombudet anser at flagging med prideflagget er et uttrykk for partipolitikk.

Opplæringslova § 1-1 omhandler skolens formål. Opplæringen skal fremme demokrati og likestilling, og gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, samt utvikle respekt for felles kulturarv og kulturelt mangfold. Respekt for individets overbevisning, nestekjærlighet, likeverd og vitenskapelig tenkemåte er sentrale elementer, herunder respekt for mennesker uavhengig av seksuell orientering eller kjønnsidentitet.

Det å markere pride og Mangfoldsuka, herunder heising av regnbueflagget, er helt i tråd med skolens formål. Flagget er et internasjonalt anerkjent symbol på mangfold og toleranse, som brukes pedagogisk av Drammen kommune for å synliggjøre budskapet om at «her har alle like stor verdi».

Både i læreplanverket for skole og barnehage inkluderes kjønn og seksualitet som viktige temaer knyttet til mangfold, trygghet og identitet. Rammeplanen for barnehage uttaler klart at barnehager skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av grunnlagene nevnt i diskrimineringslovgivningen. Opplæringslova § 1-3 nevner ikke eksplisitt mangfoldsformer, men forbyr ikke at skolen jobber med tematikk rundt kjønn og seksualitet. Dagens læreplanverk inkluderer respekt for skeive elevers identitet som en naturlig del av mangfoldet.

Deltakelse i Mangfoldsuka er klart innenfor det som følger av LK 20 om kjønn og identitet, og kommunen kan vanskelig se at markering med heising av prideflagget går utover det som allerede følger av læreplanen.

Diskrimineringsforbudet

Ingen religiøse grupper har blitt forskjellsbehandlet i dette tilfellet. Alle barn og elever ble behandlet likt, ettersom alle – uavhengig av religion og tro – skulle delta i markeringen. Det ble ikke stilt spørsmål ved noens personlige overbevisning, og ingen ble utsatt for negativ særbehandling dersom de uttrykte reservasjoner. Ble barn holdt hjemme var dette et valg foreldrene tok, og ikke noe kommunen påla dem. Altså fant det ikke sted direkte forskjellsbehandling.

Når det gjelder spørsmålet om indirekte forskjellsbehandling, erkjenner kommunen at regnbueflagget opplevdes problematisk for enkelte foreldre med et sterkt religiøst betinget syn på kjønn og seksualitet. Kommunen tar dette på største alvor, selv om denne ulempen ikke er av en slik art eller intensitet at den utgjør ulovlig diskriminering. Juridisk har kommunens praksis holdt seg innenfor det handlingsrommet opplæringsinstitusjoner har til å fremme verdier av allmenn karakter.

Klagerne legger etter kommunens vurdering mer, og til dels andre faktorer inn i markeringen enn det er dekning for. Drammen kommune er innforstått med at det er ulike meninger rundt regnbueflagget, men det må tas utgangspunkt i hva kommunen selv har kommunisert om formålet. Det er ikke riktig slik klagerne hevder, at kommunen pålegger alle å støtte pride. Verken skoleeier eller kommunen pålegger den enkelte å trosse sin egen religiøse fortolkning, og det eneste som kreves under mangfoldsmarkeringen er deltakelse.

Drammen kommune krever altså ikke at noen skal gi støtte til et budskap som står i kontrast til egen samvittighet, eller endre egen ideologi. Respekt for at det i samfunnet er ulike syn og ulike måter å leve sine liv og oppfatte verden på, innbefatter imidlertid også å bli eksponert for denne ulikheten. Det er uansett ikke egen personlig overbevisning som danner grensene for rekkevidden av det religiøse vernet etter likestillings- og diskrimineringsloven § 6.

Høyesterett har i den såkalte «Spiralnektdommen» tolket rekkevidden av vernet, jf. HR-2018-1958-A. I dommen oppstilles to kriterier for vern – for det første en viss grad av overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet, og dernest at utøvelsen av overbevisningen må være nært knyttet til det aktuelle livssynet. Etter kommunens syn er selve flaggheisingen, eller overværingen av denne, en aktivitet som ikke har tilstrekkelig nærhet til et religiøst syn, eller er en manifestasjon av dette synet.

Vurderingen må knyttes til det Drammen kommune faktisk gjør og formidler, ikke hva den enkelte ansatte eller elev mener om mangfold og regnbueflagg. Det kommunen krever er en oppslutning om læreplanen om toleranse for og respekt mellom grupper i samfunnet med ulikt syn, altså det motsatte av å kreve at noen trosser sitt livssyn eller sin religiøse fortolkning.

Selv om det er delte meninger om pride i ulike trossamfunn, kan kommunen vanskelig se at kun det å delta på eller overvære flaggheisingen er tilstrekkelig tett knyttet til religionsutøvelsen eller livssynet. Motstanden vil i så fall være inspirert av verdier som ikke følger direkte av religionsutøvelsen, men av et tradisjonelt og konservativt livssyn. Ettersom regnbueflagget ikke er et religiøst symbol, er ikke motstanden mot å overvære det tilstrekkelig nært forankret til klagernes religiøse syn.

Kommunens markering er etter dette ikke omfattet av vernet i likestillings- og diskrimineringsloven § 6.

Subsidiært – lovlig forskjellsbehandling

Det må uansett anses saklig når kommunen påla barn og skoleelever å delta. Hensikten var å fremme et inkluderende miljø for alle barn, herunder minoriteten som bryter med normer for kjønn og seksualitet, og lære majoriteten om respekt og toleranse. Å synliggjøre støtte til LHBT+ gruppen innenfor disse rammene, ligger i forlengelsen av skolens og barnehagens verdigrunnlag. Formålet var ikke å ekskludere foreldre og barn med religiøs overbevisning, men snarere å inkludere en annen gruppe. Dette er et klart verneverdig formål i et demokratisk samfunn.

Dersom deltakelsen skulle være frivillig, ville en undergrave formålet bak markeringen. En ville i så fall unnlate å eksponere seg for grunnleggende verdier som er helt sentrale i en skole, og elevene mister muligheten for å oppleve meningsmangfold og respekt for forskjellighet.

Deltakelse var videre nødvendig for å oppnå formålet. Det er ikke et reelt alternativ å gjennomføre en mangfoldsmarkering med rett til unntak for enkelte grupperinger. Det valgte virkemiddelet – flaggheising og verdimarkering – var både nødvendig og forholdsmessig for å nå frem med budskapet om likeverd.

Kommunen kan heller ikke se at pålegg om deltakelse skulle være uforholdsmessig inngripende overfor barna. Det aktuelle tiltaket – deltakelse – var i seg selv svært lite inngripende, og heising/flagging hadde dessuten begrenset varighet og omfang. Barna ble ikke pålagt å gjøre noe som strider direkte mot religiøse påbud eller forbud; de skulle kun overvære at flagget ble heist og høre et budskap om respekt. Kommunen har vansker med å se at dette utgjør et dypt inngrep i den enkeltes religionsutøvelse. Flagget ble ikke brukt slik klagerne frykter – som et sterkt politisk eller ideologisk symbol de er uenige i – men snarere som et pedagogisk virkemiddel for et universelt budskap om likeverd. Når enkelte barn ble holdt hjemme, var dette foreldrenes eget valg. Ulempen for foreldrene sto ikke i misforhold til gevinstene ved tiltaket.

Norsk offentlig opplæring er forpliktet til å være livssynsnøytral og dette prinsippet er overholdt. Å flagge med regnbueflagget er ikke en religiøs eller religionsfiendtlig handling, men en verdimeessig handling og en sekulær markering av menneskerettighetsverdier. Kommunen bestrider derfor at flaggingen skulle være i strid med skolens forpliktelser til å inkludere alle livssyn. En universell utforming av budskapet – inkludering, likeverd og ingen mobbing – tilsier at alle religioner og livssyn kan stille seg bak på et grunnleggende nivå. Samlet sett mener kommunen at en eventuell forskjellsbehandling av klagerne etter dette må anses lovlig etter § 9.

Nemndas syn på saken

Nemnda er enstemmig kommet til at det ikke foreligger brudd på likestillings- og diskrimineringsloven hva gjelder barnehagebarna.

Når det gjelder spørsmålet om det foreligger brudd på likestillings- og diskrimineringsloven ved gjennomføringen av Mangfoldsuka 2024 i skolene, har nemnda delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, nemndmedlemmene Elisabeth Deinboll, Anniken Douglass og Bjørnar Borvik, er kommet til at det ikke foreligger brudd på likestillings- og diskrimineringsloven, men med ulik begrunnelse. Mindretallet bestående av Torstein Franzen og Reidun Wallevik er kommet til at det foreligger brudd.

Sakens rettslige utgangspunkt

Det er forbudt å diskriminere på grunn av religion og/eller livssyn, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 6. Diskriminering er direkte eller indirekte forskjellsbehandling som ikke er lovlig etter §§ 9, 10 eller 11.

Indirekte forskjellsbehandling er enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre, på grunn av religion og/eller livssyn, jf. § 8.

I forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven, Prop. 81 L (2016 – 2017) uttales på side 84:

«Religion og livssyn er selvstendige diskrimineringsgrunnlag i diskrimineringsloven om etnisitet § 6 første ledd. Det er derfor ikke et krav om at religionen eller livssynet har sammenheng med etnisitet eller at etniske minoriteter er involvert, jf. Ot.prp. nr. 33 (2004–2005) kapittel 10.1.8.8. [...]

Livssyn er sidestilt med religion som diskrimineringsgrunnlag. Dette er i tråd med Grunnloven § 2 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 9. Uttrykket «livssyn» omfatter både religiøse og sekulære livssyn. Mer generelt kan livssyn defineres som det mennesker tror på om

livet og verden, om det finnes en høyere makt eller ikke, hvilken etikk man bør leve etter osv. For eksempel er ateister og agnostikere omfattet. Det er ikke noe klart skille mellom religion og livssyn.

Det er opp til håndhevingsorganene å ta stilling til om en person i et enkelt tilfelle er vernet på grunn av sin religion eller sitt livssyn. Hvor langt vernet rekker, må tolkes i tråd med blant annet EMK artikkel 9 og praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD). I saken Eweida mfl. mot Storbritannia, dom 15. januar 2013 (premiss 80–82), uttalte domstolen at retten til religionsfrihet bare omfatter holdninger av en viss klarhet, alvorlighet, sammenheng og viktighet. Religionsfriheten innebærer en rett til å gi uttrykk for religiøs tro i offentligheten. Domstolen uttalte videre at ikke enhver handling som er inspirert, motivert eller påvirket av religion utgjør et uttrykk for den religiøse troen. Handlingen må være tett knyttet til religionen. Handlinger eller unnlater som ikke er et direkte uttrykk for troen eller som bare har fjern tilknytning til den religiøse overbevisningen, er ikke beskyttet av EMK artikkel 9 nr. 1.»

Forskjellsbehandling er ikke i strid med forbudet i § 6 når den

- a. har et saklig formål
- b. er nødvendig for å oppnå formålet og
- c. ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles.

Dette følger av likestillings- og diskrimineringsloven § 9.

I forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven, Prop. 81 L (2016-2017) går det frem om lovlig forskjellsbehandling på side 316:

«I bestemmelsens første ledd bokstav a stilles det krav om at forskjellsbehandlingen har et «saklig formål». Om et formål er saklig vil bero dels på om begrunnelsen er sann og dels på en konkret vurdering av om det er legitimt i det konkrete tilfelle. Om begrunnelsen er korrekt, oppstår spørsmålet om den ivaretar en beskyttelsesverdig interesse. Denne vurderingen vil være skjønnspreget. Videre må det vurderes om formålet er av en slik art at prinsippet om likebehandling bør vike.

I bestemmelsens første ledd bokstav b er det formulert et vilkår om at forskjellsbehandlingen må være «nødvendig» for å oppnå det saklige formålet. Med nødvendig menes mer enn at forskjellsbehandlingen er ønskelig, men på den annen side behøver den ikke være uunnværlig. Dersom det foreligger andre ikke-diskriminerende handlingsalternativer som er egnet til å oppnå formålet, og som ikke er uforholdsmessig ressurskrevende, vil dette imidlertid være et sterkt argument for at forskjellsbehandlingen ikke er nødvendig.

Av bestemmelsens første ledd bokstav c følger det at forskjellsbehandlingen ikke må være «uforholdsmessig inngripende» overfor dem som forskjellsbehandles. Selv om midlene som er valgt er nødvendige, må de også være forholdsmessige. Med dette menes at det må foretas en proporsjonalitetsvurdering; en avveining mellom mål og middel, og konsekvensene for den eller de som rammes av forskjellsbehandlingen.»

I Diskrimineringsnemndas bevisvurdering gjelder det alminnelige beviskravet i sivile saker. Nemnda skal legge til grunn det faktum som er mest sannsynlig, se for eksempel Høyesteretts dom i HR-2020-2476-A, avsnitt 74 og 75.

Den konkrete vurderingen

Utgangspunktet for vurderingen

Nemnda legger til grunn at alle barn i kommunale barnehager og elever i grunnskolene i Drammen kunne se regnbue-/prideflagget i løpet av dagene det var heist eller satt frem under Mangfoldsuka i 2024.

For barnehagebarna ble det ikke gjennomført noen fellesmarkering med flaggheising. I løpet av uka ble det gjennomført felles aktiviteter som hinderløype, «Haien kommer», «Rødt lys» mv. I samlinger snakket en om og leste bøker om vennskap, øvde på BlimE-dansen, og sangene Barn av regnbuen, Løveloven og Lille Petter Edderkopp. Ved spørsmål fra barna om hva flagget var, ble det etter det som er opplyst gitt en alderstilpasset forklaring. I en av barnehagene ble det ved en glipp delt ut svart/hvit-utskrifter av regnbue-/prideflagget for fargelegging. Arket var merket «Pride» i et av hjørnene.

På flere av skolene var det lagt opp til at alle barna måtte være til stede under en fellesmarkering den 28. mai 2024 der regnbue-/prideflagget ble heist. Flaggheisingen ble etterfulgt av en tale fra rektor og/eller elevrådsrepresentant og fellessang og/eller dans. Sangene som ble brukt under markeringen var for eksempel «Barn av regnbuen» og «BlimE-dansen». Fellesmarkeringen representerte avslutningen på det som Drammen kommune fra 2024 omtalte som Mangfoldsuka. Nemnda legger til grunn at fokuset gjennom denne uken i 2024 var verdier som mangfold, inkludering, respekt, likestilling og likeverd i tråd med læreplanverket, og at det ble gjennomført undervisningsopplegg i skolene i form av samtaler og ulike aktiviteter med fokus på disse verdiene.

Også under fellesmarkeringen var det fokus på disse verdiene. Pride eller Foreningen FRI ble som sådan ikke omtalt under markeringen, og heller ikke verdiene knyttet til blant annet seksualitet og kjønn som kan assosieres med dette.

For at noen skal anses indirekte forskjellsbehandlet og derfor stilt dårligere, må det ha forekommet en viss grad av skade eller ulempe.

De aktuelle diskrimineringsgrunnlagene er religion og livssyn. Nemnda finner det ikke nødvendig å skille mellom disse grunnlagene, idet klagerens overbevisning etter nemndas syn uansett kan være omfattet av ett av diskrimineringsgrunnlagene.

Nemnda tar ikke stilling til om de ulike faglige aktivitetene som ble gjennomført under Mangfoldsuka 2024 faller innenfor eller utenfor opplæringslova. Vurderingen av innholdet i undervisningen, herunder hvilke verdier det undervises i og hvordan dette blir gjennomført, ligger utenfor nemndas kompetanse.

Barnehagebarna

Nemnda er enstemmig kommet til at den omstendighet at et regnbue-/prideflagg var heist i barnehagene i kombinasjon med de aktivitetene som er angitt ovenfor, ikke utgjør en skade eller ulempe for barna eller deres foreldre, og følgelig at dette ikke er indirekte forskjellsbehandling etter likestillings- og diskrimineringsloven § 8. Nemnda vurderer det slik at det å bli eksponert for et flagg som kan gi uttrykk for verdier i strid med egen religion eller livssyn, ikke overskrider terskelen for forskjellsbehandling. Nemnda har ikke fått opplysninger som tilsier at barnehagebarna ble pålagt å delta i aktiviteter som utad eller personlig kan oppfattes som en tilslutning til et livssyn eller verdier som står i strid med ens eget livssyn eller religion.

I en barnehage fikk barna i oppgave å fargelegge flagget i regnbuens farger på et tegneark merket «Pride». Idet dette er beskrevet fra kommunens side som en enkeltstående «feil», finner ikke nemnda grunn til å gå nærmere inn på om dette utgjør en forskjellsbehandling. Nemnda bemerker likevel at situasjonen er illustrerende for utfordringen kommunen står ovenfor, idet man på den ene siden ønsker å distansere Mangfoldsuka fra pride og pridebevegelsen, men samtidig bruker regnbue-/prideflagget aktivt under Mangfoldsuka.

Hvorvidt bruken av regnbue-/prideflagget i barnehager er hensiktsmessig eller treffende som et uttrykk for mangfold, inkludering, likeverd, respekt og toleranse, ligger også utenfor det nemnda tar stilling til.

Skoleelever

Nemnda er delt i synet på om skolenes pålegg om at elevene måtte være til stede under fellesmarkeringen av Mangfoldsuka den 28. mai 2024 utgjør diskriminering.

Det første spørsmålet er om pålegget om tilstedeværelse, slik dette er beskrevet ovenfor, samlet representerer en indirekte forskjellsbehandling av dem, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 8.

Nemndmedlemmene Deinboll, Douglass, Wallevik og Frantzen, ser slik på dette spørsmålet:

Et pålegg om å delta i handlinger eller aktiviteter som innebærer at den enkelte kan oppfattes å slutte seg til verdier som står i strid med ens religion og livssyn, vil etter disse nemndmedlemmenes syn utgjøre slik skade eller ulempe at det overskrider terskelen for forskjellsbehandling etter likestillings- og diskrimineringsloven § 8. Et illustrerende eksempel på dette er en sak fra Riksdagens ombudsmän (JO) i Sverige, Beslut 647-2020 av 1. juni 2021. En skole i Sverige arrangerte temauke om menneskers likeverd. Temauken ble avsluttet med en aktivitet i skolegården, der alle elevene skulle vifte med regnbueflagg. Formålet med aktiviteten var å vie oppmerksomhet til menneskers likeverd og en prideparade som skulle arrangeres av en organisasjon påfølgende dag. På denne bakgrunn vurderte justitieombudsmannen at elevene kunne oppleve at de ble tvunget til å delta i en meningsytring, og at skolen derfor burde ha avstått fra å gjennomføre aktiviteten.

Flaggheising er som sådan en høytidelig og gjennomgående symboltung handling som uttrykker anerkjennelse og respekt for det som flagget representerer. Flaggheising benyttes ved store og viktige begivenheter. De som samler seg rundt flagget, og da særlig heisingen av dette, vil følgelig gjennomgående bli oppfattet å hylle flagget eller i det minste slutte opp om de verdier flagget representerer.

Det er mange ulike kilder som beskriver regnbue-/prideflaggets innhold, symbolikk og verdier. Slik disse nemndmedlemmer ser det, har det ikke avgjørende betydning for vurderingen etter diskrimineringsregleverket å fastlegge hvilke verdier og holdninger flagget objektivt sett kan sies å gi uttrykk for. Det er her tilstrekkelig å vise til at regnbue-/prideflagget klart også knyttes til pridebevegelsen og til Foreningen FRI. Det ligger i dette at flagget under enhver omstendighet også gir uttrykk for verdier, politiske standpunkt og holdninger som pridebevegelsen og Foreningen FRI assosieres med.

Slik disse nemndmedlemmene ser det, er det heller ikke tvilsomt at noen av verdiene som knyttes til flagget hva gjelder blant annet seksualitet og kjønn, står i direkte strid med klagernes religiøse overbevisning og/eller livssyn. At kommunen fra 2024 besluttet å omtale flagget som regnbueflagg og ikke prideflagg, og at man endret omtalen av uka fra Pride til Mangfoldsuka, endrer klart nok ikke flaggets symbolske betydning eller hvilke assosiasjoner som er knyttet til dette.

Med dette som utgangspunkt er det disse nemndmedlemmers syn at et pålegg om å delta under en markering hvor regnbue-/prideflagget heises etterfulgt av tale, sang og dans, innebærer at klagerne ble stilt dårligere som følge av sin religion eller sitt livssyn. Dette gjelder selv om elevene ikke aktivt måtte bidra til å heise flagget.

Det foreligger derfor forskjellsbehandling etter likestillings- og diskrimineringsloven § 8.

Nemndmedlem Borvik er kommet til at pålegget om å være til stede under fellesmarkeringen ikke utgjør slik skade eller ulempe at forholdet er i strid med likestillings- og diskrimineringsloven § 8. Borviks begrunnelse for dette er inntatt nedenfor.

Alle nemndmedlemmene unntatt Borvik, skal etter dette ta stilling til spørsmålet om forskjellsbehandlingen likevel er lovlig i medhold av likestillings- og diskrimineringsloven § 9, i det den er saklig, nødvendig og forholdsmessig. Ved denne vurderingen er nemnda delt.

Er forskjellsbehandlingen likevel lovlig, jf. § 9?

Nemndmedlemmene Deinboll og Douglass ser slik på dette spørsmålet:

Forskjellsbehandling er ikke i strid med forbudet mot diskriminering dersom den har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet og den ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den som forskjellsbehandles.

Kravet til saklig formål innebærer at formålet etter en konkret vurdering må fremstå som legitimt, der det avgjørende er om det dreier seg om en beskyttelsesverdig interesse, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 118.

Kravet til nødvendighet innebærer at det må vurderes om forskjellsbehandlingen er egnet til å oppnå det saklige formålet, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 119. Det må også vurderes om det finnes andre ikke-diskriminerende handlingsalternativer som er egnet til å oppnå det saklige formålet, og som ikke er uforholdsmessig ressurskrevende.

Drammen kommune har vist til at formålet med felles flaggdag og markering er å fremme et inkluderende miljø og motvirke diskriminering i skolen, og at det i denne forbindelse er viktig å aktivt synliggjøre støtte til utsatte grupper. Formålet er blant annet forankret i opplæringsloven og i kommunens likestillingsplikter.

Nemndmedlemmene Deinboll og Douglass mener pålegget om tilstedeværelse under fellesmarkeringen både er saklig og nødvendig. For at formålet i tilstrekkelig grad skal ivaretas, er det nødvendig med en samlet oppslutning fra skolens elever. Dersom enkelte elever skulle kunne reservere seg fra

tilstedeværelse under en markering som har til formål å markere likeverd, likestilling, respekt og mangfold, vil det kunne føre til at markeringen mister sitt formål og sin kraft.

I forholdsmessighetsvurderingen må det foretas en interesseavveining mellom de mulige positive effektene forskjellsbehandlingen har for å fremme det aktuelle formålet, og eventuelle negative konsekvenser for den som rammes av forskjellsbehandlingen, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 119. Kravet til forholdsmessighet innebærer at løsningen samlet sett må fremstå som rimelig. Adgangen til indirekte forskjellsbehandling er generelt sett videre enn adgangen til direkte forskjellsbehandling, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 315.

Nemndmedlemmene Deinboll og Douglass mener at pålegget om tilstedeværelse under flaggheisingen og markeringen 28. mai 2024 var forholdsmessig.

Ved denne vurderingen har den konkrete konteksten som fellesmarkeringen ble gjennomført i, betydning. Deinboll og Douglass legger til grunn at Drammen kommune gjentatte ganger under forberedelsene til, og underveis i Mangfoldsuka 2024, presiserte eksternt og internt at de ved bruken av regnbue-/prideflagget ikke ga noen tilslutning til pride eller Foreningen FRI, eller alle verdier som foreningen står for. Kommunen presiserte at bruken av flagget var ment å gi uttrykk for støtte til mangfold, respekt, inkludering og likeverd. Det var også disse verdiene det var fokus på i undervisningen denne uken. At denne presiseringen hadde en realitet, underbygges både av innholdet i rektors tale og av valget av sanger og danser som elevene deltok i under markeringen.

Slik Deinboll og Douglass ser det, ble det ved dette etablert en reell avstand mellom de verdiene som flagget også gir uttrykk for, og som står i strid med klagernes religion og livssyn, og selve fellesmarkeringen hvor flagget ble heist og elevene måtte være til stede. Det er videre sentralt at elevene ikke ble pålagt aktive handlinger knyttet til selve flagget, utover å være til stede under markeringen, og eventuelt delta i sanger og danser som er vanlig å bruke i mange andre sammenhenger. Markeringens varighet var også begrenset. Samlet stiller denne saken seg derfor annerledes enn saken fra Riksdagens ombudsmän (JO) i Sverige som er omtalt ovenfor og hvor konklusjonen var brudd. I den saken var ikke elevene gjort kjent med at det var frivillig å veive med prideflagg.

Selv om pålegget om tilstedeværelse ved flaggheisingen og markeringen i utgangspunktet utgjør forskjellsbehandling, vil elevenes tilstedeværelse i denne konkrete konteksten ikke med rimelighet kunne oppfattes som støtte eller tilslutning til en religiøs eller livssynsmessig markering.

Deinboll og Douglass har ved den samlede vurderingen også lagt vekt på Drammen kommune sin opplysning om at flaggheisingen og markeringen har en positiv betydning for sårbare og utsatte elevgrupper, som kan være omfattet av

andre vernede diskrimineringsgrunnlag, herunder seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I saken Eweida mfl. mot Storbritannia (2013) (EMD-2010-48420), berørte EMD spørsmålet om kolliderende menneskerettigheter og uttalte at dersom to menneskerettighetsbestemmelser kommer i konflikt med hverandre, skal det mer til for å konstatere at det foreligger brudd, se premiss 106. Dette utgangspunktet ble fulgt opp i NOU 2016: 13 punkt 6.5.1.2, der det ble vist til at EMD også uttalte at dersom formålet med et pålegg er å sikre likestilling/ikke-diskriminering, så vil dette være et svært tungtveiende moment, og at statene da må ha en vid skjønnsmargin ved avveiningen av motstridende rettigheter.

Deinboll og Douglass er etter dette kommet til at forskjellsbehandlingen fremstår som rimelig og forholdsmessig.

Hvorvidt det er hensiktsmessig eller treffende å benytte regnbue-/prideflagget for å markere verdier som mangfold, toleranse og likeverd i skolene, er et spørsmål nemnda ikke skal ta stilling til.

Forskjellsbehandlingen er etter dette lovlig, og dermed ikke i strid med forbudet mot diskriminering, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 9.

Nemndmedlemmene Wallevik og Frantzen er kommet til at forskjellsbehandlingen ikke er lovlig.

Som nevnt ovenfor er samtlige nemndmedlemmer unntatt Borvik kommet til at klagerne ble stilt dårligere ved at de ble pålagt å være til stede under markeringen der regnbue-/prideflagget ble heist.

I tillegg til det som er fremhevet ovenfor, skal bemerkes at kommunen ikke ensidig kan definere hvilke verdier regnbue-/prideflagget skal forstås å symbolisere. Det er ikke svært uvanlig å oppfatte regnbue-/prideflagget som symbol på først og fremst seksuelt mangfold. For mange symboliserer regnbue-/prideflagget også en kamp blant annet for anerkjennelse av flere kjønn enn to, liberalisering av regler om kjønnsbekreftende behandling, tillate surrogati, legalisering av sexarbeid, endring av reglene om samliv og endringer i barneloven og likestillings- og diskrimineringsloven. Wallevik og Frantzen mener det er en rimelig forståelse når klagerne oppfatter at flagget også markerer disse verdiene, og at de oppfatter at dette er i strid med deres religiøse overbevisning og livssyn.

Det skal også nevnes at kommunens markering skjer på samme tid som pridefeiringen i kommunen, og markeringen knyttes dermed ytterligere opp mot de mange ulike standpunktene som markeres under pridefeiringen, og standpunktene til Foreningen FRI, som står som arrangør.

Deltakelse i en slik markering er noe annet og mer enn å bli eksponert for synspunkter/verdier man ikke er enig i. Poenget er at en blir tatt til inntekt for de verdier/synspunkter flagget representerer, og det er noe annet enn å bli stilt overfor ytringer av ulike slag og som man må tåle i et mangfoldig samfunn.

Der Wallevik og Frantzen skiller lag med Deinboll og Douglass, er om unntaket i likestillings- og diskrimineringsloven § 9 kommer til anvendelse.

Wallevik og Frantzen mener at vilkårene i likestillings- og diskrimineringsloven § 9 første ledd ikke er oppfylt.

Selv om det skulle foreligge saklig grunn for en slik markering, var det ikke nødvendig for oppnåelse av formålet å pålegge alle å være til stede jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 9 første ledd bokstav b. Fravær av et fåtall elever vil etter Walleviks og Frantzens syn ikke redusere virkningen av skolens markering. Wallevik og Frantzen mener at heller ikke vilkåret i § 9 første ledd bokstav c er oppfylt. I lys av det som er sagt ovenfor om at en flaggseremoni er en symboltung markering, og at klagerne oppfatter at verdiene flagget markerer står i klar motstrid med deres verdioppfatning, er det uforholdsmessig inngripende å pålegge klagerne å delta i markeringen/seremonien.

Wallevik og Frantzen finner grunn til å fremheve at mangfold også innebærer å utøve respekt for andres meninger, og at det er lite formålstjenlig å tvinge andre til å delta på markeringer som disse oppfatter å være i klart strid med sin religiøse overbevisning og/eller livssyn.

Wallevik og Frantzen mener det ikke er grunner som tilsier at det ikke kan gis fritak for deltagelse i en slik markering/seremoni, på samme måte som ved skolegudstjenester, eventuelt at det ikke gjennomføres en felles markering/seremoni med flaggheising.

Wallevik og Frantzen viser for øvrig til beslutning fra Riksdagens ombudsmän (JO), som omtalt ovenfor og hvor Riksdagens ombudsmän viste til at det ikke var anledning til å utforme undervisningen slik at elevene ble tvunget til å delta i meningsytringer og at skolen skulle ha avstått fra aktiviteten.

Wallevik og Frantzen viser endelig til artikkel 2 i tilleggsprotokoll nr. 1 til EMK om at staten plikter å respektere foreldres religiøse og filosofiske overbevisning i offentlig utdanning og undervisning av barn. Plikten kan sikres ved å frita fra undervisning eller ved å gjøre undervisningen nøytral slik at den ikke støter noens livssyn.

Nemndmedlem Borvik er kommet til at pålegget om at elevene skulle være til stede under fellesmarkeringen 28. mai 2024 ikke innebærer slik skade eller ulempe at det utgjør forskjellsbehandling etter likestillings- og diskrimineringsloven § 8.

Borvik har en annen vurdering av hvordan regnbueflagget – slik det inngikk som et element i fellessamlingen – med rimelighet kan tolkes. Under saksforberedelsen for nemnda har det blitt fremlagt dokumentasjon som kaster lys over hvilke verdier og meninger regnbueflagget gir uttrykk for. Dokumentasjonen viser at regnbueflagget kan tolkes på svært ulike måter. Det er ikke tvilsomt at regnbueflagget kan knyttes til de verdier og det politiske programmet som pridebevegelsen og Foreningen FRI arbeider for å realisere. Det er heller ikke tvilsomt at dette står i skarp motstrid til de verdier og holdninger som mange religiøse setter høyt. For Borvik er det like klart at regnbueflagget også kan symbolisere mer allmenne verdier som toleranse og mangfold, slik Drammen kommune har gjort gjeldende. Regnbueflagget må derfor, som alle andre ytringer, tolkes. I denne tolkningsprosessen vil den konteksten som regnbueflagget brukes i, være av sentral betydning.

Programmet for Mangfoldsuka 2024 i Drammen kommune blir sentralt i denne tolkningsprosessen, og det samme gjelder den nærmere innretningen på fellessamlingen. Borvik nøyer seg her med å vise til det som ovenfor er framkommet om dette, og vil særlig trekke fram at det i fellessamlingen ikke ble sagt noe eksplisitt om det nærmere innholdet i pridebevegelsens og Foreningen FRI's politiske program. Borvik viser også til at det i fellessamlingen ble sunget sanger som framhever mangfold og toleranse. Den tolkning av regnbueflagget som klagerne legger til grunn, framstår etter Borviks vurdering som helt løsrevet fra denne konteksten. Borvik er derfor enig med Drammen kommune i at regnbueflagget, i den konteksten som denne saken gjelder, må tolkes som et uttrykk for toleranse og mangfold.

Borvik vil for øvrig bemerke at selv om man la til grunn at regnbueflagget brukt i den konteksten som denne saken gjelder, måtte tolkes som et uttrykk for de verdier og det politiske programmet som pridebevegelsen og Foreningen FRI forfekter, er det Borviks syn at elevene – ved å bli pålagt å være til stede under fellesmarkeringen – likevel ikke er stilt dårligere som følge av religion eller livssyn. I et åpent og liberalt samfunn som vårt, der verdimangfold, meningsbrytning og ytringsfrihet er helt grunnleggende, er dette tvert imot noe som må aksepteres. For Borvik er det her sentralt at fellessamlingen ble lagt opp på en slik måte at tilstedeværelsen i seg selv ikke kan tas til inntekt for at man slutter seg til pridebevegelsens og Foreningen FRI's verdier og politiske program. Borvik oppfatter ikke selve flaggheisingen som særlig symboltong, og i fellessamlingen ble det ikke gjennomført ritualer eller annet som kan tolkes som en tilslutning til noe som er i strid med klagerens religion eller livssyn.

Borvik har etter dette kommet til at pålegget til elevene om å være til stede under fellesmarkeringen av Mangfoldsuka 28. mai 2024, ikke stiller dem dårligere som følge av sin religion eller livssyn. Med dette utgangspunktet er det ikke nødvendig for Borvik å ta stilling til om vilkårene i likestillings- og diskrimineringsloven § 9 er oppfylt.

Konklusjon

Etter dette er nemnda kommet til at Drammen kommune ikke har diskriminert A mfl. på grunn av religion eller livssyn.

Klagen har ikke ført frem. Nemndas uttalelse er avgitt under slik dissens som redegjort for ovenfor.

Slutning i sak 2025/123

Diskrimineringsnemnda har gitt følgende uttalelse:

Drammen kommune har ikke diskriminert A mfl. på grunn av religion eller livssyn.

Elisabeth Deinboll
nemndleder

Bjørnar Borvik

Reidun Wallevik

Anniken Mellegaard Douglass

Torstein Frantzen

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.